

గుఱుస్తా

శ్రీ జంపన

ప్రొఫెసరు:
వెంకటేశ్వర
పబ్లిషింగ్ హౌస్,
ప్రొ. యం. వి. అప్పారావు
అండ్ సన్, రాజమండ్రి.

గుమస్తా

శ్రీకృష్ణ చంద్రశేఖరరావు

య. ఏ. బి. ఇ.సి.

ఏ లూ రు,

అంకితం.

అనురాగర సవిధి

మారత్తయ్య మావయ్యకు—

(శ్రీవిశ్వేశ్వరత్తయ్యనాథుగారికి, (పాల కొల్లు)

జంపన.

అన్నిహక్కులు.

శ్రీ వెంకటేశ్వర వల్లిమింగ్ హోమ్;

రాజమండ్రి.

మూల్యం;

ఫినిమదకాల్లు

శ్రీనివాసాపెన్,

రాజమండ్రి.

“ ఈసురోమని మనుషులుంటే
దేశ మేగతి బాగుపడునోయ్;
తిండి కలిగితె కండగలదోయ్
కండగలవాడేను మనిషోయ్ ”

—మహాకవి శ్రీగురజాడ అప్పారావుగారు.

వర్వతాలు వర్వతాలే పగలగొట్టి, బండలు ముక్కలుచేసి, రాళ్ళుపరచి రోడ్లువేసే ఉప్పరోళ్ళ చెమటబిందువులకు విలువలేదు. మండుటెండలో మలమల మాడుతూ, వంటినిండాబట్ట, కడుపునిండా తిండి లేకుండా, మగా ఆడా అనకుండా పిల్లాజల్లలతో, రెక్కలు ముక్కలయ్యేటట్లు అంతా కష్టపడతారే. వారి కష్టాలకు-కన్నీళ్ళకు విలువుందా! రోడ్లు పరిచింది వాళ్ళయినా పేరుదక్కింది కంట్రాక్టర్లకు, ఇంజనీర్లకు, పెన్సిడంటులకే! వైపెచ్చు ఆ కష్టజీవులను త్రొగుబోతులూ, గుండాగొయ్యిలూ అని నిందిస్తారు! ఎక్కడుంది ధర్మం?

♦ ♦ ♦ ♦

భూమి చీల్చి, నాగటిమొసతో తమ పేరునాటి, చెమటబిందువులతో విత్తునాటి, కన్నీటి వర్షపుజల్లుతో మొక్కపెంచి, నెత్తురోడ్డి ధాన్యం ఊడ్చే పేదరైతులకు తిండిలేదు. భూస్వాములు, జమీందారు కొట్లలో ధాన్యపుసంచులు నిలపుంచుతారు. రైతులు ఊమవీడితులై ముప్పైత్తుతారు. ఏ గొప్ప దొరైనా వస్తే “ఈ భూములన్నీ మనవే నండీ” అని బోరలు విరిచి చెబుతారు భూస్వాములూ, జమీందారులు. కర్షకులకు కూలి; కామందులకు పేరు; ఎక్కడుంది న్యాయం?

♦ ♦ ♦ ♦

కోడి కూతకంటే ముందు మిల్లు కూస్తుంది. వగలు వగలల్లా వడిన శ్రమచే అలిసిపోయి, ఎట్టిగా రెప్పల తలుపులు బిగించి కళ్ళు నిద్రపోతూంటే- కేప్టిలిస్ట్ అయిన మనసువచ్చి, రెప్పల తలుపులను బలవంతంగా తెరిపించి, కళ్ళను మేల్కొల్పి కార్యరంగంలోకి దింపుతుంది—

అక్కడనుంచి ఆశులినోయే కూలీల పాకల్లో కలకలాలు. ఎండిపోయిన ఎముకల పెరికలను చాపలమీదనుంచి లేవదీస్తారు. అంతే, ఆడిపోయిన బుగ్గలతో, లోతుకుపోయిన కళ్ళతో, మాసిన తలలతో, చిదిగినబట్టలతో, ఉట్టులొడన్న గంజకూటి ముంతలు తీసుకొని పొట్టసూటికి బయలుదేర తాగు కార్మికులు.

గోధుమ రంగుగొడన్న ధాన్యంపొట్టు వలిచి తెల్లని బియ్యం చేస్తారు. రాసులకు రాసులు పోస్తారు. కాని చానడు నూకలైనా తీసుకుపోలేరు. ఆ తెల్లని బియ్యంచూస్తూ, మాడిన కడుపులతో, ఇళ్ళకు పోతారే. ఎంత ఘోరం? యజమానిఇచ్చే రూపాయి డబ్బులూ ఈకరువు రోజుల్లో పొట్టకు సరిపోతాయా?

ధూళితోటీ, గింజలతోటీ ఉన్న నూనెను శుభ్రపరిచి, దారం తీసి, బట్టలు నేస్తారు. కొత్తకొత్త రంగుల బట్టలు కోట్లకొలదీ మేట్లు వడతాయ్. వాటినిన్నిటిని, చూస్తూ ఆదిరిగిన బట్టలతోనే ఇంటికి “మనకర్క” అనుకుంటూ పోతారే- ఎంతఅన్యాయం! తమ కష్టం విడిచి తాము రిక్తహస్తాలతో ఇల్లకు పోతున్నారంటే ఎంతబాధో హృదయాలుంటే భావించండి.

గోధుమలు పండిచేస్తారు. గుప్పెడుపిండి లభించదు— అలా సృష్టికి కావలసినవన్నీ విల్లుల్లో తియ్యారు చేస్తారు. కాని వాళ్ళు అనుభవించలేరు.

రెండువేల కూలీలున్నా మిల్లు యజమాని రోజుకు షుమారు ఆరువేల రూపాయలు గడిస్తున్నాడు. ఆఆరువేలరూపాయలుపెట్టి మర నాడు పద్దెనిగివేల రూపాయలుగడిస్తున్నాడు

కాని మన కష్టానికి ఎప్పుడూ చాలీచాలని దిన వెచ్చమే. మిల్లయజమానుల కోటిశ్వరులౌతుంటే, కూలీలు తిండిలేక చస్తున్నారు ఏకూలీ అయినా, ఈవిధానంగా 'కూలీ' (Wagees) పద్ధతులుంటే ఒక్కబంగారు కాను చూడగలడా? వంటినిండా బట్టకట్టగలడా? కడు వునిండా తిండి తినగలడా? వానకారని ఇంటిలో ఉండగలడా?

ఒక్కరూ చూస్తే విస్మయించిచూడండి... ఏకార్థికులకైనా, ఏ కర్షకులకైనా కడు పనిండా భోజనం ఉండేమో!

ఇంత నవనిగర! దేశంలోనూ చొక్కాలున్నయ్యా రైతు లకు? నల్లని మ గుడ్డలు పోయాయూ కార్మికులకు?

నేటికీ 'మన' పూర్వజ్ఞులకర్లు; మన తలరాత' అంటున్నారే గాని—ఈకలిమి తమ మ స్వరూపానవ కల్పితాలేగాని, భగవల్లిఖ తాలు" కాని కల్పిస్తున్నారా? గ్రహించేటట్లు వారికి విద్యావిధా నం ప్రభుత్వం ఏర్పరచిందా?

“బాబూ! నీవుపేదవాడిగా వుట్టలేదోయ్. నిన్ను పేదవానిగా ఈధనిక సంఘం చేసింది.

తల్లీ! చక్కని పిల్లల్ని దేశానికి ప్రసాదిస్తున్నావ్. ఎట్టుచినిత్తు రంతా తెల్లని చనుబాలగామార్చిబిడ్డలకు కండపుష్టి కలిగిస్తున్నావ్. కాని కొత్తనెత్తురు పట్టడానికి కావలసినంత తిండి తినకుండా చస్తున్నావ్. నీవు ఆర్థాయుషుతోనే చావడానికి పట్టలేదు తల్లీ! అంధరి లాగే నీవూ ఆరోగ్యంగా ఉండొచ్చు. నిన్ను నీచుట్టుపట్టున్న ధనిక వర్గమే పీల్చి పిప్పిచేస్తుంది. నీలో ప్రతిరక్త కణాన్ని నీరుచేసేస్తున్నారు తల్లీ! నీబిడ్డలకే విజ్ఞానజ్యోతి కనపడరుస్తే, దేశనానిద్యం ఏనాడో తొలగిపోయి, స్వతంత్రీశంఖం ఈనాటికి మనపిల్లలు పూరించకుండా

ఉండేవారా? స్వతంత్రవతాకం మన ఇళ్ల మీద ఎగరకుండా ఉండేదా? మన పాకలు మేడలు కావూ? మన మేడల్లో పుస్తక భాండా గారాలు వెలయవూ? తల్లీ! 'ఇది నీ పూర్వజన్మ కర్మ' కాదు. ఈ జన్మకర్మే. కర్మం లేదని. ఈ జన్మలో అవివేకివయి నేవచేస్తుంటే, చేయించుకుంటున్నారని కసాయివాళ్లు- ఏకసాయివానికి మేకపై ప్రేమ ఉంటుంది తల్లీ! ఆలోచించు— మేకపిల్లవు కాక సింహపుపిల్లవువా. నీలో అసంత శక్తులూ ఇమిడిఉన్నాయ్. కస్తూరిబాయ్, నరోజునీదేవివలె నీ పూ గొప్పదానవు కాగలవు. గాంధీ, జవ్హర్, పతేల్, పూర్క, స్ట్రీలిన్, లెనిన్, బుద్ధ-వలె నీ భర్త కూడా మహావీరుడు కాగలడమ్మా.

లే. అదిగో విజ్ఞాన జ్యోతి. చూడు తల్లీ! చూడు... అదిగో అటు చూడు. అదే స్వతంత్ర శంఖం. పూరించమ్మా! పూరించు... ఆపైన చూడు. అదే స్వతంత్ర పతాకం-మన పిల్లలందరితో కలిసి నీ పూ నీ భర్తా నమస్కరించండి తల్లీ! నమస్కరించండి." అని ఎవరు చెబుతున్నారని ఎంతమంది కవులు తమ కావ్యాల్లో కష్టజీవుల విషాద బాధాజీవిత గాథలు వర్ణిస్తున్నారు?

ఆలోచించండి—

కవి సంఘరథాన్ని నడిపే సారథికాదూ? కాలాన్ని తన కావ్యంలో చిత్రించనవసరంలేదూ? నలభై కోట్లలో ముప్పైకోట్లమంది నిరక్షరాశ్యులే. వారికి విజ్ఞానం కలిగి ప్రభోధాలు చేయొద్దు? తిన తిండి, కట్ట బట్ట, ఉండ ఇల్లూ లేకుండా, అనాధలై, అభాగ్యులై, అయ్యయ్యా! జీవచ్ఛవాల్లాగ చస్తున్నారే. వారలా చావవలసిందేనా? వారలా చస్తుంటే మీరు చూడవలసిందేనా? వారికి తిండి, బట్ట, కలిగే మార్గాలు మీరు ఆలోచించరా? మీరు తోచిన యదార్థాన్ని ముసుగుతీసి వారికి చూపించరా?

మీరు కూడా 'వారికర్చే' అంటే వారి గతేమిటి? మీరూ శ్రేష్టిలిప్తులూగ 'ఎవరి కర్మకు ఎవరు కర్తలు!' అంటే వారికి మార్గం ఏమిటి?

కేవలం "మహాకవులం" అని అనిపించుకుంటానికేనా మన కావ్యరచన? నభలలో ఒకరి నొకరు "నీవు మహాకవివి" అంటే "నీవు మహాకవివి" అని పొగుడుకుంటానికేనా మనం కావ్యాలు వ్రాయవలసింది? సిగ్గేయడంలేదూ?

ప్రజలను విడిచి మీ కవిత్వం ఏమిటి? ప్రజల కష్టాలు వర్ణించని మీ కవిత్వం ఏ రాజు మెచ్చుకోను...

"మహాశిల్పం—దివ్యరచన - అలంకారాలు చూపించాలి— దివ్యశృంగారాలు చిత్రించాలి" అంటారా? చిత్రించండి. వద్దని ఎవరన్నారు? కాని ఇప్పుడు కాదు బాబూ ఇప్పుడుకాదు. .

కవీ!

నీ శృంగార కవిత్వాన్ని బంగారపు పెట్టిలోపెట్టి కడుపునిండా కూడు లభించేవరకూ దాచిఉంచి ఈలోపుగా చస్తానేమో అంటావా? ప్రజలకు పట్టుడన్నంకైనా పాటుపడని నీవంటివాడు చస్తేమాత్రం ఏం నష్టం? బెంగాల్, మలబార్, రాయలసీమలలో రోజుకు లక్షలాదిగా ప్రజలు తుదాకాకాస్తులై, త్రామదేవతకు బలి అయిపోవడంలేదూ? వారికంటే నీవు ఎక్కువగా బాబూ!

నవకవీ!

మేలుకో! పాడుబూతుల పచ్చిశృంగారం ఎవరికి కావాలోయ్ వెట్టివెంగళప్ప! స్వీపట్టుశాలువలు మూలపెట్టి-కూలీల గుడెనల్లో కాలుపెట్టు. వారి కన్నీటిలో నీరాతిగుండె కరగనీయ్. వారి నెత్తుటిలో నీ నెత్తురు పొంగనియ్. వారి హృదయ స్పందనాలతో నీ హృదయ స్పందనం జోడించు.

యుగకవీ!

చస్తున్నారోయ్ ప్రజలు తిండిలేక చస్తున్నారు. మతం పేరు చెప్పి ఎన్నో దురంతాలు చేశారు కొందరు వాలో నీవూ ఒకడవవు తావా!

యువకవీ!

జాతి కుల మత భేదాలు నల్పించి ప్రజలను ఐక్యతల చేశా రోయ్ పూర్వులుకొందరు. మనిషిని మనిషినుండి వేరుచెయ్యడం కాదోయ్ గొప్పతనం; కలవడం. ఏనుడూ - మహాకవి ఏమన్నాడు:

మతం వేరై శేను యేమోయ్,

మనసు లోకాల్ప మనుషులులే.

గాంధీజీ ఏమన్నాడు:

“ఈ మూగ ప్రజలకు విజ్ఞానం గగనపాలి. వాళ్ళూ మనుషులే అని అలోచించుకొనేట్లు చెయ్యాలి”

చూశావా! విన్నావా!

ప్రజాభ్యుదయానికే నీకవిత్వం ఉపయోగించకపోవే నీవి కావు; నీటికాకివి. కవిలనే అర్థం దానికేడు. మనల్నిపోడు—

ii

“గుమస్తా.”

విన్నావా ఈపదం షాహుకార్!

ఇది వినని వాళ్ళున్నారా!

ఏవదిమంది గుమాస్తాలవల్ల నీవు కోటిశ్వరుడ వాతున్నావో, ఆవదిమంది గుమాస్తాలకు ఏనాడైనా పదిరూపాయల జీతం ఎక్కువ చేశావా? పదిహెండాకీ పదివేలు బహుమానంగా ఇచ్చావా? వారు లేకపోతే నీవు కాలుషిడవ గలవా! లెక్కవేయగలవా! నీకసలు అంశాలు వచ్చునా? వుత్తరాలు చదవడం వచ్చునా? భగవానుని ప్రార్థన చేయడం వచ్చునా?

అన్ని పనులూ చేసిపెట్టి నిన్నుకోటిశ్వరుని చేస్తున్నాడే, ఆగు మాస్త్రా మూడుపూటలా తిండి తింటున్నాడేమో ఎన్నడైనా అడిగావా? తినడం లేదని చెబుతే నమ్మావా?

ఏమోయ్ షాహుకార్!

నిజం చెప్పు! నీకూ- గొజ్జెలూ మేకపోతులూ సరికి, మాంసం అమ్ముకోవేరక సాయినానికీ భేదం ఏముందోయ్. కసాయివాళ్ళుచచ్చిన శవాలను కోసి అమ్ముతున్నారు- నీవు బ్రతికితిరిగే జీవచ్చవాలనే నీ ఇష్టం వచ్చినవాళ్ళకూ అమ్ముకుంటున్నావ్. కడుపునిండా తిండి పెట్టకుండా ఇలా వేపుకు తినేదానికంటే, ఏబండక త్రితోటోవారి కుత్తుకలు కత్తిరించడం మేలు కాదోయ్!

ఆలోచించు—

నీకొట్లో పని చేస్తున్నాడు; నీయింట్లో పనిచేస్తున్నాడు. నీకు పనిచేస్తున్నాను. అతని శరీరంలో ప్రతిరక్తనాళం “నీ” అనే బలివేదిక మీద బలిచేస్తున్నాడు.

పగలనక, రాత్రీనక, నిన్నేదైవంగా పూజిస్తున్నాడు. నిన్నే ఇలవేల్పుగా ఆరాధిస్తున్నాడు నీకంటే అతనికి అన్యశరణం నాస్తి. నీవుఇచ్చే నెలజీతమే అతనిపొట్ట పోషిస్తుంది. అతని కుటుంబాన్ని నిలబెడుతుంది.

అటువంటప్పుడు- అతని పోషకుడవు నీవేకదా, అతని కడుపు నిండా అధమం మూడు పూటలా భోజనం అయినా పెట్టే బాధ్యత నీది కాదూ? మావూకారు ప్రభూ!

ఆలోచించు—

పోనీ నీకు అతనివల్ల లాభంలేకపోతే అనుకోవచ్చు. నీకు లేక పోయినా అనుకోవచ్చు. అతనివల్ల లక్షలు గడిస్తున్నావే, ఎందుకోయ్ అతన్ని భిక్షకుని చేస్తున్నావ్. నీకులక్షలువస్తున్నాయ్. అని గ్రహించి అతడు కడుపుమాడ్చుకొని కన్నీరు కారుస్తున్నాడే మానుమంతునివంటి భక్తుని ఎంతగా ఏడిపిస్తున్నావోయ్! నీకు ధర్మంగాఉందా? ఈ ఆస్తి అంతా కట్టకుపోవని- చచ్చిన నీతాతలవల్ల తెలియడంలేదూ?

బాబూ?

“వార్ బాండ్లకు, వేలువేలు గుమ్మరిస్తున్నావే. నీఇంటిముందు కుక్కలా లోకాడించుకుంటూ ఉన్న నమ్మిన బంటుకేమిస్తున్నావు?

నీవుచేసిన పాపాలన్నీ పోవడానికి గుడులు కట్టిస్తున్నావు. దీపారాధనలు చేయిస్తున్నావు. అన్యవాసికి సగలుచేయిస్తున్నావు. తిరువతి మొక్కులు తీరుస్తున్నావు. యాత్రీలకువెళ్ళి ముడుపులు చెల్లిస్తున్నావు. కాని నీభక్తునికి ఏమిస్తున్నావోయ్.

ఆలోచించు—

నీభక్తుడు కదిలే దేవాలయం. కదిలేదేవాలయాన్ని విడిచి కదలని దేవాలయానికి కనకగోపురం నిర్మిస్తానంటావేమిటి?

నీభక్తుడు సేవాలయం సేవించే సేవకుని విడిచి, సేవించని రాళ్ళకు మొక్కుతానంటావే?

మావూకార్?

ఒక్కటి చెబుతాను. నీభక్తుడు గరుత్మంతుడు. అతని భుజనంధంపై నీవు కూర్చున్నావు. అతనివల్ల నీవు ఆకాశపథాన్ని అం

టుకుంటున్నావు. అశాపథాల్లో నక్షత్రంలా మెరిసిపోతున్నావు. అత నివలె ఎత్తయిన ప్రదేశాల్లో నీవుసిలబడి అందరి కన్నలూ మిరిసిట్లు గొలుపుతున్నావు. కానిపైకి ఎగరగానే ఎవ్వరిమీద నీవునిలబడ్డావో అతడే మరచిపోయావు.

అతడెప్పుడూ నీకంటే తక్కువే. నీకంటే కిందే ఉంటాడు. కాని నినులంటే ఉంటాడు. అతడు తన రెక్కల జాడించుకొని ఆవలికిపోయాడా - నీగతిచూడు.

ఎక్కడుంటావు?

పాతాళ గర్భారాంతర్భాగ తమోపదంలో-

నీలక్షలు ఏమాతాయ్?

బుగ్గిపాలై భూమిలో రేణువుల్లా కళసిపోతాయ్ అందుచేత మాహుకారు?

నీబిడ్డవంటి గుమాస్తాకు కూడుగుడ్డలులేకుండా చేయకొయ్ బాబూ! చేయక. చేస్తే వచ్చేప్రమాదం నీకేగాని అతడికి కాదు.

నీకత్తువులనుండి నిన్ను రక్షించే నీచేతి కత్తివంటివాడు గుమాస్తా; ఆకత్తితో నీకుత్తుకే. కోసుకుంటావా?

నీదొంగలనుండి నిన్ను కాపాడే సింఘటిదీపం నీగుమాస్తా; నీ దీపంచేతే నీఇల్లుకాల్పుకుంటావా?

నీకంటే ముందు మేల్కుంటున్నాడు; నీకంటే వెనుక నిదర పోతున్నాడు; నీనీడగా ఉంటున్నాడు. ఆనీడతోనే నీకళ్ళు మూసు కుంటావా?

చెప్పు మాహుకార్! చెప్పు

“పీమించు ప్రేమకై -

సీమించు శాంతికై”

iii

అది పాపాకార్ భద్రంగారి మహాభవనం.

చుట్టూ ప్రాహరీ గోడలేదు. వంటింటి ప్రక్కనే పడకగది. పడకగదిలో పందిరిమంచం పందిరిమంచముకింద కిరసనాయిలడబ్బాలు మంచనార బస్తాలు, చింతవండు బుట్టలు, గదంతా బూజుమయం- ఆ గదిపక్కనే దేవుడుగది. దాని పక్కపావిడి, సావిట్ల గుమాస్తాలు ఊరిలోకొట్టు. ఊరుబయటమిల్లు.

భద్రంగారిది ఒకవర్తకంకాదు; ఒకవ్యాపారంకాదు. రకరకాల వ్యాపారాలు చేస్తాడు. బట్టలకొట్టు దగ్గరనుంచి కిరాణా కొట్టువరకూ అన్నిరకాల వ్యాపారం ఆతనిదే.

యుద్ధానికిముందూ భద్రంగం అంటే ఆవిధివారికే తెలిదు. ఏదో అక్కడక్కడ రెండుమూడు చిన్నకొట్టులూ, మిల్లులో ఒకభాగం అంతే.....

యుద్ధానంతరం భద్రంగం అంటే తెలియనివారులేరు లక్షలకు లక్షలు గడించాడు.

యుద్ధం వల్ల పేదలు మరింత పేదలయ్యారు. ఆఫీసర్లు, ధనికులు మరింత ధనికులయ్యారు. పేదలకు వంటినిండా బట్టలేదు; గొప్ప వారికి వంటినిండా నగలే.

తమనిగువల్ల వచ్చిన లాభం గొప్పవారికి వచ్చిన నష్టము పేదవారికే. ఎందుకంటే ఏ “బ్లాక్ మార్కెట్”లోనో గొప్పవాడు కొనగలడు; పేదవాడెలా కొంటాడు?

ఈ ఆఫీసర్లు, గొప్ప ధనికులు తమ తమ ఇళ్ళల్లో నాచిన ఆహారపదార్థాలు ధనరాసులవల్లనే దేశంలో క్షామం బయలుదేరింది. ఈ నాటికి కడుపునిండా భోజనంలేకుండా ప్రజలు అకలిదప్పులకు

అటమటించి పోతున్నారంటే దీనికి కారకులు స్వార్థపరులైన ఆఫీసర్లు ధనికవర్గం. ఇంతే. అంచేతే జవ్వార్లాల్ చెప్పినట్లు-అన్నంలేక శిల భాల్లా మాడి చావరాదు; అన్నంకొరకు పోరాడి, ఆపొరాటంలో ప్రాణాలు విడిచివెయ్యాలి. ఆహారపదార్థాలు నిలవ ఉంచుకొన్న ఏ వ్యక్తిని విడువరాదు...

తన చుట్టూ ఉన్న ప్రజలు తిండిలేక చూస్తూంటే, తన గుమస్తాలు కదిలే ఎముకల గూళ్ళలా తయారైతే, సిగ్గుశరం లేకుండా భద్రం లక్షలు గడించుకుని నిలవచేసుకున్నాడు; వేలకొలది ప్రజలకు సరిపోయే ఆహారపదార్థాలను నిలవచేసుకున్నాడు.

♦   ♦   ♦   ♦

తెల్లవారింది.

ఏడుగంటలయింది.

గుమస్తా సుబ్బన్న రాలేదని కారాలూ మిరియాలూ నూరు తూడున్నాడు పాపాకార్ భద్రం.

ఉదయం ఎనిమిది గంటలయింది.

గుమస్తా సుబ్బన్న ఇంకారాలేదు. భద్రం ఆగ్రహానికి లొంగు లేదు; ఆనకట్టలు తెగిపోయాయ్. సుబ్బన్న రావడం రావడం అతని పైవడి, గొంతునులిపి, ప్రాణం తీయాలనుకున్నాడు. దానికి ఉపశ్రుతిగా అక్కడున్న నలుగురు గుమస్తాలపైనా నాలుగు అక్షింతలు వేశాడు. వారు లోలోన తిట్టుకుంటూ కుక్కిన పేనుల్లా కూర్చున్నారు...

ఉదయం తొమ్మిదిగంటలు దాటింది. సుబ్బన్న రాలేదు. నిప్పులు తొక్కిన కోతిలా గంతులు వేశాడు. ఇద్దరు గుమస్తాలను పంపించాడు సుబ్బన్న ఇంటికి. వాళ్ళెలాగైనా యమకింకరుల్లా సుబ్బన్నను లాకొ-చ్చాగు.

గుమ్మం ముందు వణికిపోతూ నిలబడ్డాడు సుబ్బన్న. భద్రం
 ఉరుములు గర్జిస్తున్నాడు సుబ్బన్న కనులలో మెరుపులు మెరుస్తు
 న్నాయ్...మేఘాలు కమ్ముతున్నాయ్...వర్షపాచినుకులు రాల
 వచ్చు.

“ఏం సుబ్బన్నా! ఇంత ఆలశ్యం అయినే?”

“మాలమ్మ—”

“ఊ ఏ?”

“మరణావస్థలో ఉందండీ”

“ఇంకా అవస్థలోనే ఉందా?”

“చిత్తం”

“ఎప్పుడు పోతుందోయ్”

“డాక్టర్ల మందులమీద భగవంతుని దయమీదా నానంపా
 దనమీదా ఆధారపడి ఉందండీ.”

“నేననేది జబ్బుకాదోయ్. మనిషి—మనిషి”

సుబ్బన్న హృదయాన్ని రాళ్ళతో చివరకొట్టినట్లయింది.

“మాలమ్మ ఎప్పుడుపోతుందో చెప్పాలా?” సుబ్బన్న కళ్ళ
 మృత నీళ్లుతరిగిపోయాయి.

“పోయేవాళ్ల నెవరావకలరోయ్ పిచ్చోడ...”

“చిత్తం”

“సుబ్బన్నా! మీ అమ్మకొచ్చినభయం ఏమీలేదు. అమె
 పాపానికి నాపాపం అడ్డువేస్తా:

ఏలోకంలోనూ, ఎప్పుడూ జరగనివిషయం లేండిది. చరిత్రకు
 విరుద్ధం ఒకరిపాపానికి మరొకరిపాపం అడ్డువేయగలిగితే షాజహాన్
 తనపాపానికికంటే ఎక్కువగా నేర్పించే ముంతాజ్ మహల్ కు తనపా
 పాన్ని అడ్డువేసి క్షమించుకోవడా...”

“మాటవరసకంటే...”

“అలాగా అండి—”

“సుబ్బన్నా! మంచిడాక్టర్ని పెడతా, నీవులేనిలోటు అన్ని విధాలా తీరుస్తా. కావలసినంతడబ్బూ మంచినిళ్ళ ప్రివాహంకింద కర్చుపెడతా, ఇంకేం కావాలి?”

‘ఇంతకూ నన్నేం చెయ్యమంటారు!’

‘బట్టలకు మనకింకా పరిమిట్స్’ రాలేదోయ్. కాబట్టి మెడలో సువెల్చి ఆపరిమిట్సు తీసుకురావాలి. మనకేదో నాటిగుడబ్బులు లా భించే చోట సంసారికవిషయాలు చూస్తూ కూర్చుంటేఎలా?”

“అలాగేనండి.”

“మరి త్వరగాలే. ఈమధ్యాహ్నం అండికే బయలుదేరుతే రాత్రి ‘మేర’ అందుకోవచ్చు.’

“ఇప్పుడే !!”

“ఒక్కటిచెబుతా విను. ఈరాటికి ఇన్నిలకలూ గడించా సంటే—అదంతా మీనలనవల్లేకదూ! చూడు, ఈడబ్బుంతా ఎవరిది? మీదికదూ? ఇదంతా మీకు కాక మరెవరికి కర్చుపెడతాచెప్పు బిడ్డా? పాపా?...చస్తే కట్టుకుపోతానా? ఎవరైనా కట్టుకుపోయారా? ఏమిటోయ్! సుబ్బన్న! మాటాడవేం...ఇదంతా మీదికాదని ఏగాడి దొడుకన్నాదూ? ఒక్కటిచెబుతావిన—డబ్బుని మనం గడిస్తామా? మనల్ని డబ్బుగడిస్తుందా?”

“మనమే డబ్బుని గడిస్తామండి”

‘మరింకే’

‘అంచేత—’

‘మీడబ్బు మీకే కర్చుపెట్టేస్తా. కష్టాలలో ఆదుకోబోయాక

ఇంకెందుకోయ్ వెధవబొతుకు! నీకష్టసుఖాలు నాకష్టసుఖాలు కావా? నీఇల్లు నాఇల్లుకాదా? నీతల్లి నాతల్లికాదా?”

“చిత్తం. చిత్తం.”

‘మరి నీవు ప్రయాణంలో ఉండు.’

“వెళ్ళడానికి అభ్యంతరంలేదు. కాని...”

“ఆ ఏం?”

‘మా అమ్మకు ప్రాణమీదకోచ్చిందని డాక్టరన్నాడండీ.’

‘వాడిమి ఖం. వాడికేం చెబును. ఇటువంటి నాటువైద్యుల వల్లే ఎంతోమంది అన్యాయంగా చంపబడుతున్నారు. నేను స్వల్పమని పెడతాగా—పోనీవోయ్ ఒకసంచి రూపాయిలు పోతే పోనియ్, నీ తల్లికంటే ఎక్కువేమిటి?’

సుబ్బన్న కళ్ళల్లో ఆనందం చిందులు తొక్కింది అతని తల్లి బ్రతికిపోయిందనుకున్నాడు. తల్లికి పూర్ణారోగ్యం వచ్చినట్టే భావించాడు. అంతకుముందు తల్లి అనసానడకలో లేకపోతానేమో అని భయపడినవాడు—తల్లిప్రాణాలను నిలబెట్టడానికైనా మదరాసు మహానగరానికి ప్రయాణం కట్టాలనుకున్నాడు.

“బాబయ్యా!”

‘బయలుదేరినట్టేరా?’

‘చిత్తం.’

‘భోంచేసి ఇలావచ్చేయ్. కావలసినకాగితాలూ డబ్బూ తీసుకెళుదువుగాని.’

‘అలాగే’

‘ఇంటిదగ్గర నీభార్యబిడ్డలేమైనాపిరికితనంతో వద్దంటారేమో?’

‘నేవస్తాగా’

‘మీరమ్మ వద్దంటుండేమో!’

“స్వర్ణ వస్త్రాదని ఆమెకు చెబుతాగా. అయినా నీను తల్లిది ఆమెతోనమేగా,”

“బాగాచెప్పావ్! తల్లిరుణం నీర్వుతోలేం”

‘చిత్తం.’

భద్రం భద్రంగా మేడమీదకు వెళ్లిపోయాడు. సుబ్బన్న. ఇటు అధికారిని సంకృప్తిపరుస్తూ, అటు మాతృప్రాణాలను నిలబెట్టుకోగలుగుతున్నానుకదా అనే ఆనందంతో మెడ్రాసుపర్యాయం కట్టాడు... ఎంతమంది వద్దన్నా వినకుండా మెడ్రాసు వెళ్ళాడు.

vi

గురుభక్తి, సేవాధర్మంతప్ప సుబ్బన్నకు మరొకటిలేదు. పురాణశ్రీవణం అతనికి ప్రాణం గుడికివెళ్ళి గర్భగుడి చుట్టూ ప్రదక్షిణ చేసి, గుళ్లోదేవుని పాదాలపై తన తలమోపి నమస్కరించండే నిదరపోడు— రాత్రిభోజనం చెయ్యగానే బజారుబయలు దేరతాడు— అక్కడనుంచీ ఎక్కడ హరికథ ఉందో- ఎక్కడ భాగవతం ఉందో ఎక్కడ పురాణం చెబుతున్నారో గాలించి వేస్తాడు. అక్కడ రాత్రి వన్నెందూ ఒంటిగుంటవరకూ గడిపి ఇల్లుచేరతాడు. అతనికి వాదం అంటే ఇష్టం.

ఏకాదశి, దసరా, సంక్రాంతి, దీపావళి, వినాయకచవితి మొదలగు పండగలకు స్వామిని బంగారపు నగలతో పూర్తిగా అలంకారం చేయకపోతే పూజార్ల ప్రాణాలు తీశాడే ప్రతిఠాకేగింపుకు పదిమంది గుమస్తాలను వెంటేసుకుని ముందు తయారు.

ఏస్వాములవారైనా. శాస్త్రులవారైనా ఆడారు వచ్చారా ఆయన వచ్చేవరకూ ఆయననువిడువడు—

అంతా మూఢవిశ్వాసం; పూర్వపంథా.

ఒకచోట లంచాలిచ్చి; మరొకచోట బ్రతిమలాడి, వేరొకచోట అధికార్లతో తిట్లుతని- నానా అవస్థలుపడి, తిండితిప్పలు లేకుండా ఆఫీసు చుట్టూ తిరిగి ఏలాగైతేనేం పరిమిట్లు సంపాదించి బయలు దేరాడు పాలకొల్లు- మదరాసు నగరం నుంచి—

సుబ్బన్నకు ఆరుగురుపిల్లలు. భార్య. తల్లి, ఇద్దరు తమ్ములు విధవలత్తగారు. అవ్వ. వేలిడిసిన మేనల్లుడు. మొత్తం ఆతనితో ఆతనికుటుంబం పథాలుగురు. జీతం నలభై అయిదు. ఇద్దరు తమ్ములూ కుఱ్ఱకుంకలు— ఆ 'నెలజీతం'తో ఈసంసారం అంతా ఈదాలి ఎలా?

అప్పుడప్పుడు వెళ్ల అమ్మగార్ని— అంటే భద్రం పాపాకారు భార్యగార్ని— అడిగి కాసంత పాతఊరగాయ్ పట్టుకుపోతాడు. నల్ల న్నంలోకి ఊరగాయ్ చాలాపనిచేసేది. పాపం! అలా అలా— ఎలాగో చమటూడ్చి కట్టించి సంసార రథాన్ని నడిపిస్తున్నాడు.

మెడ్రాసు సెంట్రల్ స్టేషన్ విడిచింది ట్రియిను. ట్రియినులో కదిలిపోయే మేడమిద్దల్ని— కర్వలాలనూ చూస్తూన్నాడు. ఆతని

మనసుకూడా బొంగరంలా తిరిగిపోతూఉంది. కళ్ళుచేదిరిపోతూ ఉన్నాయి. పెలిగ్రాపు తీగలమీద కూర్చున్న పక్షుల్లాగ తనభావాలు కదిలిపోతూన్నాయి.

పాపం! వాళ్ళమ్మ జ్ఞాపకంవచ్చింది. కళ్ళమ్మట నీళ్ళు తిరిగాయ్ అనుకోకుండానే అతనిహృదయం గాలికి రెపరెపకొట్టుకుపోయింది.

“ఎందుకో ఈపిరికిమనసు ఇలాసుడిగుండాల్లో సున్నాలు చుడుతూంది. సర్జన్ గారు ఈసరికి మాలమ్మరోగం పూర్తిగా కుదిర్చి ఉంటారు. మహాత్ములు. వారిమందులతోనే మహత్తరశక్తి ఉంది. వారి చల్లనిహస్తంపడితేచాలు. సర్వవ్యాధి నివారణే...పైగా భగవంతుడు లేడూ! ఇంతకూ నాభాగ్యరేఖ బయటపడింది. కాబట్టే మాషాహుకారుకు మంచిబుద్ధి వుట్టింది. లేకపోతే పిల్లికిబిచ్చంపెట్టనివాడు, గుమస్తాతల్లి చచ్చిందంటే తలగోరికి పదిరూపాయలు అప్పుగాఇవ్వనివాడు, నాకు సాయంచేస్తానన్నాడంటే నాభాగ్యం ఏమనిచెప్పను?

నేను ఇంటికివెళ్ళేసరికి మాఅడపిల్లలంతా “నాన్నా! నాన్నా ధవనం తెచ్చావా? తెచ్చావా” అంటూ నాచుట్టూ తేరతారు. అతిగర్వంతో “ఇదిగో” అని పావలాపెట్టికొన్న ఈధవనం కట్ట వారి ముందుపడేస్తా. వాళ్ళు చంకలు కొట్టుకొంటూ, గంతులువేస్తూ తలోకాస్తా పెట్టుకుంటారు. మాఅవిడకూడాముసిముసినవ్వులునవ్వుకుంటూ కాసంత తానుపెట్టుకొని- కాసంత చుట్టుపక్కలున్నా వాళ్ళకిస్తుంది. ఇల్లంతా పండుగచేసుకున్నట్లుందికదా!

మాలమ్మ ‘అబ్బాయ్! మీషాహుకారు దయవల్ల నాపొణాలు చల్లబడ్డయ్. చచ్చివుట్టాననుకో, ఇంతకూ పేదలపాలిల దేవుడు లేడూ’ అంటూ సాపంక చూస్తూంటే మాఇల్లేవైకుంఠంకింద ఉంటుందికదా!” అనుకుంటూ ప్రయాణం చేస్తూన్నాడు సుబ్బన్న.

తీయనిభావాలలో తేలిపోతూఉన్నాడు. గాలిలో మేడలు కడు తూఉన్నాడు. కాని గాలిమేడలకు వునాది ఉండదనీ, వునాదితేని నేలంటాకూలిపోతాయనీ తెలియచాపం.

♦ ♦ ♦ ♦

ఇల్లుజేరాడు.

ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది.

గదితలుపు తోతాడు.

తల్లిమంచంలేదు.

తల్లిమంచందగ్గర మాత్రం అలికి, ముగ్గులు పెట్టారు. దానిపై ఒక దీపపుష్పంభం దీపం వెలుగుతూ ఉంది.

ఆతనికేమీ బోధపడలేదు.

తలుపు తోసుకొని సావిత్రికి వెళ్ళాడు. భార్యబిడ్డలు గొల్లు మన్నారు.

సావం! నువ్వున్న ఒక్కనిమిషం అలాగే శవంలా బిగుసుకు పోయాడు.

తరువాత స్మృతావచ్చింది. దానితో 'అమ్మ! అమ్మా!' అంటూ నేలమీదపడి తలబాదుకుంటూ చంటిపిల్లవానిలా వెక్కివెక్కి ఏడ్వడం ప్రారంభించాడు.

తానొకటితల్లిస్తే జైవం ఒకటి తలచాడు? ఎంత ఘోరం!

♦ ♦ ♦ ♦

కొంతసేపయింది.

భార్యలక్ష్మిని దగ్గరకు పిలిచాడు.

"లక్ష్మీ!! ఎంతపనిజరిగిందే.

'మనం అనుకున్నదేగా. వేల్చొద్దని అత్తమ్మగారు ఎంతబ్రతి మలాడినా ఆగారా? మీపేరేమిలుస్తూ అబ్బాయ్, అబ్బాయ్' అని

కలవరిస్తూ స్త్రీజాలువిడువలేక విడువలేకవిడిచారు. ఎంత బాధపడ్డాగో అందరూ ఎన్నిమాటలన్నారో”

“నేనిలాగోతుందని అనుకోలేదు.”

“ఏం?”

“సర్జను రాలేదూ?”

“అయినెవరు?”

“పెద్దడాక్టర్ని మామోహుకారు పంపలేదు!”

“ఆతనికేం కర్కం పంపడానికి?”

“ఆ!”

“గొప్పవాళ్లకు హృదయాలెలా గుంటాయండీ!”

సుబ్బన్న ఆశ్చర్యపోయాడు.

అలాగే గోడకు జేరిబడిపోయాడు.

“లక్ష్మీ? అసలు అమ్మచనిపోయినట్లు ఆయనకు తెలుసా-”

“తెలియకేం! ఏదై కబుర్లు పంపాం.”

“మందుమాకులకు ఇవ్వకపోతే మానె, శవదహనానికై నా డబ్బుపంపలేదా?”

“పంపితే ఇంకేం?”

మరెలా దహనం...”

అతడింకేమీ మాటలాడలేక పోయాడు. తల్లిచస్తే తగలబెట్ట దానికై నా డబ్బుడీలేని తన దరిద్రస్థితి తన ఆవ్యక్తిని తలుచుకొనే సరికి—గుండెకరిగి కన్నీరై, ప్రవహించింది. హృదయం బద్దలైనట్లు యింది. తలవంచుకున్నాడు.

భార్యబాబు చెప్పలేక తలవంచుకొంది.

“లక్ష్మీ! ఎలా—”

ఆమె మాటాడలేదు

ఆమెవంక బాధతో చూచాడు. మెల్లో మంగళసూత్రంలేదు. అతనికి అర్థం అయింది. ఇల్లాళి మంగళసూత్రంతో తల్లి దహనం అయిందని తెలిసింది. అతని దుస్థితికి కారణం మామలకారని అర్థం అయింది. తల్లి తనచేతులమీదుగా వెళ్ళిపోయే భాగ్యానికి దూరం చేసింది మామలకారని బోధపడింది.

లేచాడు.

లోకమీధ నిలబడిన మహాస్వంలా లేచి నిలబడ్డాడు.

అతనిలో తరతరాలుగా, యుగయుగాలగా దాగున్న శిశు యాగ్ని ఒక్కసారిగా ప్రజ్వలించింది. గుండెలోని బాధ ఒక్కసారిగా గొంతెత్తి కేక వేసింది.

ఎదురుగా ఉన్న గొడ్డలి తీసుకున్నాడు. అగొడ్డలితో మామలకారు తలముక్కలు ముక్కలు చెయ్యాలనుకున్నాడు. బయలుదేరాడు భార్య అడ్డు నిలిచింది.

“ఎక్కడికి?”

‘మామలకారింటికి’

“ఎందుకు?”

‘వాడితల ముక్కలు ముక్కలుచేసి’ వాడి కళేబరాన్ని నెత్తు టిలో పొర్లించడానికి.”

“లాభం?”

‘అటువంటి దుర్మార్గులు చస్తేనేకాని లోకం బాగుపడదు.’

‘ఎంతపొరపాటు.’

‘ఏం?’

‘దుర్మార్గులను చంప గలరుకాని, దుర్మార్గాన్ని లోకం తీసివేయ లేరుగా. ఇతన్ని చంపితే అతనితాత మరొకడు. అతన్ని చంపితే లాభంలేదు. మీరు శక్తిక్రమే అతనిలో నాటుకుపోయిన దుర్మార్గాన్ని; స్వార్థాన్ని కూకటివేళ్ళతో పెగలించండి. అతని బుద్ధిచెడునుంచి

మంచికి మరల్చండి. అంతే కాని దుర్మార్గుని చంపితే దుర్మార్గుము పోతుందా? రోగిని చంపితే రోగం పోతుందా? కావలసింది హృదయ పరివర్తనంగాని మానవహింసకాదు.

‘లక్ష్మీ! ధనికులకు హృదయ పరివర్తనం కలుగదు. అది ప్రకృతి విరుద్ధం”

“పొరపాటు ధనికలూ మానవులే. వారిస్వార్థంవల్ల వారురాక్షసులౌతున్నారు. వారి దుర్మార్గం వల్ల వారు పిశాచులౌతున్నారు. ఎదటి మానవునకు మేము బలి అవడానికి మారు. తమస్వార్థానికి ఎదటిమానవుని బలిచేస్తున్నారు. వారిలోని స్వార్థం అనే కళ్ళుకడిగేయండి. వారూ మానవులౌతారు. వారు పెట్టుకున్న నల్లద్దాల కళ్ళు జోడు తీయండి- సృష్టిని చక్కగాచూడగలగు”

“నీతు లాజాటికి లాభంలేదులక్ష్మీ! ధనికులకు హృదయాలుంటేగా పరివర్తనానికి.”

‘అలా అనకండి. రాజాధిరాజులే మారిపోయాడు.”

“ఎవరది?”

“బుద్ధుడు ధనికుడుకాడా? తనరాజ్యసర్వస్వాన్ని త్యాగంచేసి మహాత్ముడు కాలేదా? ఆతనికి హృదయపరివర్తన కలగలేదా?

అశోకుడు మహాచక్రవర్తికాదా? తనసర్వస్వాన్నీ త్యాగంచేసి కత్తివిడిచి ప్రేమతో రాజ్యాన్ని పాలించలేదా?

అంతవరకెందుకు? మనజహ్వర్ లాల్ కోటిశ్లరుడుకాదా? ఆయన సర్వస్వం ప్రజలకు ధాగవోసి త్యాగమూర్తి కాలేదా? ఇలా వేనకు వేలు.”

“లక్ష్మీ!”

‘నామాట వినండి. హింసాత్మకబుద్ధి విడువండి. మానవుడు మహాత్ముడయ్యేది పగసాధించికాదు; పగవిడచి... ద్వేషించికాదు.

నోమించి - - ఎడటివారిని శిక్షించికాదు, క్షమించి - - మనసునకు మహత్తరశక్తి లభించేది క్షమవల్లకాదు. . . కోధంవల్లకాదు; మానవునకు దైవత్వం సిద్ధించేది అహింసవల్ల. హింసవల్లకాదు.

ఇలా ఆగొడ్డలి ఇవ్వండి - - కసాయిత్వం మనకుకాదు. రాక్షసులకు”

“లక్ష్మీ! ఇలా దరిద్రంలో చావవలసిందేనా?”

“అవసరంలేదు. బానిసత్వంపోతుంది. స్వతంత్రంవస్తుంది.”

“ఎస్తే?”

‘సర్వమానవసమత్వం, సర్వమానవసాభ్యావృత్త్యం నెలకొల్పుబడతాయి- మన దేశం స్వర్గం అవుతుంది. మనం దేవతలం అవుతాం”

‘స్వతంత్రం వస్తుందంటావా?”

“తప్పక.”

“పేదలూ పెన్నిధులూ అనేభేదం పోతుందంటావా?”

“ముమ్మాటికి”.

అతడు వెళ్ళిగా నిలబడిపోయాడు- కన్నీళ్ళు నిండిపోయాయి. కన్నీటిపారలను తోడుకొనే అతనిచూపు భావిభారతభాగ్యోదయవికాసాన్నే చూస్తూంది.

ఆమె అతనిచేతిలో గొడ్డలి లాక్కుంది. గొడ్డలికిబదులు ఏడాది పాపాయిని అందించింది. పాపాయ్ తలపై అతనికన్నీళ్ళు జారాయ్.

మళ్ళీకూర్చుండిపోయాడు.

“పరమాత్మా! మానవులే మానవులను విరుచుకు తింటున్నారు ఈరాక్షసత్వం ఎప్పుడు పోతుందోకదా!” అనుకుంటూ పాపాయిని చూస్తూ “దరిద్రులకేసంతానం’ అని నిట్టూర్పు పుచ్చాడు. ఏమిటో పాపం! పేదబోతుకు!!

V

"Poverty makes life so pitiable ! so utterly ludicrous."

Ibsen - Narway

"దారిద్ర్యం జీవితాన్ని చాలా దారుణస్థితిలోకి తీసుకు వెళుతుంది. చాలా అనవ్యక్తరంగా మార్చివేస్తుంది."

ఇబ్సెన్ - నార్వే.

• • • • •

"The poor ought to revolt against the rich and those who oppressed them."

Pearl - Buck - America

"నేను భాగ్యవంతులపైనా, వారిని అణిచివేసేవారిపైనా తప్పక తిరగబడాలి. వారిదాష్ట్యాన్ని ఎదుర్కోవాలి."

పెర్లబక్ - అమెరికా.

† † †

"If all the houses of the rich were opened, it would not be enough for all the people. The poor filled the earth"

Pearl Buck - America

"భాగ్యవంతుల ఇళ్ళతలుపులన్నీ తెరిచి చోటిచ్చినా పేదలకు చాలదు. పేదలతో ఈప్రపంచం అంతా నిండిపోయింది."

పెర్లుబక్ - అమెరికా.

† † †

దరిద్రం చవిచూడపోతే మానవుడు కాలేదంటాడు ఘన రామకృష్ణ పరమహంస. స్వరాజ్యం దోదురులను ధనికులను చేయడానికే

అంటాడు జహ్వరులాలు నెహ్రూ! ఈప్రపంచంలో ఏమూలైనా ఒక దరిద్రుడున్నాడంటే నేను ఆనందంగా బ్రతకలేనంటాడు. గాంధీజీ ఏదేశంలో ఏమూలైనా ఒక కుక్కయినా ఆకలితో బాధ పడుతుండంటే నేను భరించలేనంటాడు. వివేకానంద పేదల కన్నీటిబిందువుల్లోనే భగవానుడాలయం కట్టుకుంటాడు, పేదవాళ్ళ దగ్గరే భగవంతుడుంటాడంటాడు. మన రవీంద్రాకపీందుడు.

ఇలా దరిద్రించేసే విలయతాండవానికి కన్నీళ్ళు కార్చని సంహృదయు డుండడు- మనసాహుకారో!—పాపం! అతని స్వార్థజీవితానికి జాలించేదానిగాని కోపించరాదు.

వారంలోజులు గడిచాయ్.

దాస్యంలో పెరిగిన పొగి స్వాతంత్ర్య వాతావరణంలో. ఎలా పెరుగలేదో- అలాగే గుమాస్తా జీవితానికి అలవాటు పడిన సుబ్బన్న గుమాస్తావని తప్ప ఏపనీ చెయ్యలేడనుకున్నాడు.

చేసేవని ఏమీలేక, గతిలేక, తిండిగడవక, మళ్ళీ యజమాని భద్రం గుమ్మం తొక్కాడు గుమాస్తా సుబ్బన్న.

భద్రం తమలపాకులు వేసుకుంటూ చూచాడు సుబ్బన్నను “ఏయోయ్? సుబ్బన్నా?”

‘ఏంబాబు’

‘పరిమిట్లు పంపావు; లెక్కచెప్పలేదే’

“ఇంకా లెక్కపరిమిటండీ ఇచ్చింది చాలక నానా అవస్థపడితే.

‘50 రూపాయి లేమిచేశావ్’

‘పాతికరూపాయిలు లంచం ఇచ్చా.’

‘అయితే రసీదేది?’

‘లంచం తీసుకున్నావాడు లంచం తీసుకున్నానని ఎక్కడైనా రసీదిస్తావా?’

రసీదిస్తావా?

‘మరి నీవు లంచం ఇచ్చినట్టెలా!’

“ఇవ్వకపోతే పరిమిట్టెలా వస్తాయ్.”

‘వార్లినే’

‘డబ్బిస్తేనేగా వాళ్ళిచ్చింది.’

‘నమ్మడం ఎలా?’

‘దానికి నేనేం జవాబు చెబుతానండీ.’

‘సుబ్బన్నా! ఆపిచ్చి పిచ్చి వేసాలేమీ మనదగ్గర పనిజరగవు. ఆపాతికరూపాయలూ నీకాతాలో కర్చురాయవలసిందే.

‘కాతాలో కర్చువాస్తారా!’

‘తప్పుతుందా!’

‘అలాగే వ్రాయండి. కడుపుకట్టుకొని వాడికాల్లా వీడికాల్లా పట్టుకొని పరిమిట్లు సంపాదించడంకా ఈశిక్ష.

దానిక్కాదు; నీ తెలివితక్కువకు.

చిత్తం. తెలివితేటలే ఉంటే మేం సంపాదించి మిమ్మల్ని భాగ్యవంతుల నెందుకు చేస్తాం.

చాల్లే. ఆట్టే ఎక్కువగా మాట్లాడకు. మాటలు మాజారీగా వస్తూఉన్నాయ్.

అలాగే. వచ్చినవే మాటలు. కార్యాలు కావు.

అయితే మిగిలిన పాతికరూపాయలూ ఏంచేశావ్.

భోజనానికి, రిక్షా, ట్రాంబళ్ళకూ కాలేదూ...

భోజనానిక్కా... ఇంకానయ్యే! ఏమైనా డబ్బు చెట్టిన కాస్తం దనుకున్నావా అలా తినేయడానికి.

భోంచెయ్యకుండా ఎలా పనిచెయ్యడం చెప్పండి.

“ఏ తయర్ పాదమో” కొనుక్కు తినాలిగాని మహా భాగ్య వంతుల్లా హోటల్లో భోంచెయ్యగలమా?

కడుపు నిండ్లోద్దడి.

కడుపు నిండాని కళ్ళకు కావరం రావాలి.

నుబ్బన్నకు కోపం వచ్చింది.

ఎంత కావరం కాకపోతే కన్నతల్లిని మృత్యువు కప్పగించి
మీనేవా వ్యామోహంలో కట్టుగానక కొట్టు కుపోతాను.

“నీవు దగ్గరుంటే రక్షిస్తావు కాబోలు”

“ఏమో! ఎవరు చెప్పగలరు?”

“మందూ మాకూలూలేకే మహారాజులు మరణిస్తున్నారా?
పిచ్చివాడా! కాలం నమీపించేనరికి కాలరుదుర్చినా కన్నమూయ
వలసిందే. పుట్టినవాళ్లు గిట్టకుండా ఉంటారా? గిట్టినవాళ్లు పుట్టకుండా
ఉంటారా? జననమరణాలు మనచేతిలో ఉంటాయా?

‘జనన మరణాలు మనచేతిలోలేవు. పుట్టినవాళ్లు చావకతప్పదు
చచ్చినవాళ్లు వట్టి చేతులతో పోక తప్పదు. అందుచేతే మీరిలా
దానధర్మాలు చేసేస్తున్నారు. ఎందుకొచ్చిన మాటలంటి కబుర్లకూ
కార్యాలకూ సంబంధం లేనపుడు డాక్టర్ని పెడతాను, డబ్బుఖర్చుచేసి
మాతమ్మ ప్రాణాలు రక్షిస్తానని మందుమాకులు పోయక మృతువుకు
అప్పజెప్పిన మహనీయులు, ఏంచెయ్యలేరు? బ్రతుకు దెరువుఉన్నవా
డెవడంటి మీదగ్గర పనిచేసేది?

హృదయంలేని మీవంటి సాహుకార్లకు యావజ్జీవితం మాత
రీరాలను అమ్ముకొని జీవచ్ఛవాణ్ణి బ్రతికితీదానికంటే- ఒక్కక్షణం
ఆకసాయివాని కత్తిమొనకు అమ్ముడైపోతే భాగుంటుంది. ఈపాపా
లన్నీ నాటితోటైతే శమిస్తాయ్.

‘పాపాలేమిటోయ్’

“మీగురించి ఎన్ని అబద్ధాలాడుతున్నావ్; ఎన్ని అక్రమాలూ
చేస్తున్నావ్’ నరకాగ్ని మధ్యంలో మీం మలమలా మాడిపోతూ,

మీకు సర్వసాధాన్ని నిర్మిస్తున్నాం. మీం చస్తుండి మీకుఁగరమాన్నం పెడుతున్నాం. మాకివదమానానంతరం మిగిలిన బూడిదలోనే మీసా భాగ్యం'

'నుబ్బన్నా! ఏమిటోయ్! ఆలుసిచ్చిన కొద్ది నెత్తెక్కి పింజిగొ దుతున్నావే. జాగ్రత్త. నిశ్చయంఉంటే పనిచేయ్; లేకపోతే మానేయ్. సీతాత మరొకడు. పక్షులు పనిపాటలులేక చస్తుంటే నీకు పనిద్ది కూడుపెడు న్నందుకా ఈపొగరు? ఇకనుంచీ నేను చెప్పినట్లుగా చేయ గలిగితే పనిచేయ్; లేకపోతే తక్షణం మానేయ్.

'చేయడానికి వచ్చాను కాసి మానడానికి రాలేనండి.

'అయినపుడెందుకీ వెధవవాగుడు?

'వెధవను కాబట్టి

అలాగే ఉంది. అయితే రేపు ఆదివారం సెలవుకదూ?

తీసుకొనివచ్చా.

నాదయ్యంటే సెలవిచ్చి మిమ్మల్నిలా సోమారులగా చేసానా?

సోమారులను చేయడం ఏముందండ్రు— ఆరోజైనా ఈయిగా విశ్రాంతి తీసుకుంటా నీ గుమాస్తాలు. వారానికి ఒకరోజేగా—

వారానికి ఒకరోజంటే నెలకు నాలుగురోజులు. సంవత్సరానికి 48 రోజులుదసరా, సంక్రాంతి, దీపావళి మొదలైనపండుగలుకలుపుతే సంవత్సరానికిరెండునెలలు— ఈలెళ్ళని మామూలుకారు నోట్లోదుమ్ము కొట్టుకు పోవలసిందే—

ఈమాత్రాసేకే—

కాకపోతే ఈవెర్రమొర్రీ సెలవలేమిటోయ్. గానురాను ఈక మ్యూనిస్ట్రలవల్ల దేశం అంతా నాశనం అయ్యేటట్టంది. వాళ్లు తెచ్చిందే అనుకుంటూ ఈసెలవలగొడవ—వారివల్లే ప్రితిపాకీ వెధవా ఒక మహాయోధుడై పోతున్నాడు. ప్రితిస్త్రీ ఒక ఇస్త్రీపెట్టె మమ్మల్ని

తోమేస్తూంది. వీళ్ళంతా కలిసి కేవలం మమ్మల్ని చాకిరేపు పెట్టేస్తున్నారు. అంతా ఒకటైపోవాలంటే పేదసాదలుండరాదంట. స్త్రీపురుషభేదం పాటించరాదంట. అన్ని కులాలూ కలిసిపోవాలంట. మతాలన్నీ ఒకటైపోవాలంట—ఏమిటో వెధవ ప్రబోధాలు. తల కింద పెట్టి నడవమంటారు. వాళ్ళకేం. సమ్మేవారుండాలి”

“వారు చెప్పినట్లు మున్నందు దేశం చూరక- ఉదండీ—”

“అనాడు మనం వెనక్కి నడుస్తాం; వెనక్కి చూస్తాం... మా మారఘ్ను, మా ధాత, దశరథ. శ్రీరామచంద్రమూర్తి మహారాజుల పాలనలో లేని ఈసమానత్వం వస్తుందా? సరే— వాళ్లెలా అఘోరిస్తే మనకేంగాని రేపు ఆదివారం కదూ!”

‘అవునండీ.’

“అయితే రేపు మంచిమంచి ఉప్పాడంచుకోకలూ, వాయిల్సు జరీపేటంచు కంఠపాలనూ, సిలుగు జంపర్లు మూటకట్టించుకొని ఏవల్లెటూరైనా వెళ్ళు. చాలా మనకు లాభిస్తుంది”

“రేపు సెలవరోజుండీ”

“అది సోమారులకోయ్; మనక్కాదు.”

“ఆరోజు మాచేత పనిచేయిస్తే ప్రభుత్వం మిమ్మల్ని శిక్షిస్తుందండీ.”

“అలాగా... అయితే ఎప్పుడో ఖయిదులో ఉండవలసినవాళ్ల మేగా, లక్షరూపాయిలు ఫ్లైక్ నూర్కెట్టులో సంపాదించినప్పుడే శిక్ష పడిందని ఇప్పుడాదివారం సెలవరోజులోకూడా పనిచేస్తే శిక్ష పడుతుంది! గవర్నమెంటుసంగతి మనకు తెలీందేముంది! దానికి భయపడేది పేదలుకాని పెన్నిధులు కాదోయ్ సుబ్బన్నా!”

“నిజం సుమండీ! ఏకరువు కాటకాలు వచ్చినా బాధపడి చచ్చేది పేదలేకాని పెన్నిధులుకారు. ఏతప్పుచేసినా కృమిశిక్ష అను

భవించేది కూలివాళ్ళేగాని గొప్పవాళ్ళుకాదు. ఏవ్రీభుక్తి అయినా నడచి వెళ్ళేది కూలీల గుండెలమీదే...”

సుబ్బన్న గొంతుకెవరో బిగపెట్టి నట్లయింది. ఇంకేమీ మాట్లాడలేకపోయాడు. దారిద్ర్యం మానవహృదయాలను ఎంతగా దహించి వేస్తుందో తలుచుకొనే సరికి గుండె బద్దలైపోయింది.

ఎంత కష్టించా పొట్టగడనని దార్కాన్యగరిన బానిస భారతదేశం తలుచుకొని లోలోన కుమిలిపోయాడు.

“రేపు వెళతావ్ కదూ?”

“తప్పతుంగా!”

“ఏమిటోయ్! ఆసీర్లు నమలడం! ఏదో మాకు నుహడూకే చేస్తున్నట్లు ఇలా మీరు ఉసూరుమంటూ పని చెయ్యబట్టె వచ్చేలా భాగస్వామి పోతున్నాయ్... ఎందుకో వెధవ మాడుముఖం...”

భద్రగి సుబ్బన్నను తిడుతూ మేడమీదకు వెళ్ళిపోయాడు. తిట్లన్నీ జీర్ణంచేసుకొని పద్దులు వ్యాసుకుంటం ప్రారంభించాడు. మనసుమాస్త్రా సుబ్బన్న, ఏమిటో కాలమహిమ?

vi

“No solution was found for the problem of equality. India deliberate ignored this and built up her social structure on inequality and it have the tragic consequences of this policy in the millions of our people who till yesterday were suppressed and had little opportunity for growth.”

JAWAHARLAL NEHRU - 1930

“సర్వమానవ సమత్వానికి ఎట్టిమార్గం కనబడలేదు. ఇండియా ఈసమత్వ మార్గాన్ని పూర్తిగా నిర్లక్ష్యంచేసి, తనసాంఘిక జీవనవ ధాన్ని అసమానత్వంమీద నిర్మించుకొంది. దాని దుష్ఫలితంగానే నిన్నటివరకూ లక్షలాదిగా మన ప్రజలు పీడింపబడుతున్నారు. అభ్యుదయానికి ఎట్టిపీటూ లేకుండా బాధా పరిదగ్ధబానిస జీవచ్ఛవా లయ్యారు.”

జవహరు లాల్ నెహ్రూ—1930.

సర్వమానవ సమత్వం, స్వతంత్ర్యం, అభ్యుదయం కోల్పోయిన మనజాతి. పతితమై, పరిదగ్ధమై, కలుషితమై, కంటకాకృతమై పోయింది బానిసత్వానికి అలవాటుపడిన భారతీజాతి స్వతంత్ర్యాన్ని కాపాడే లేకపోతుంది.

జాతిమత కలహాలవల్ల, కులభేదాలవల్ల, ధర్మకుల చార్జస్యం “వల్ల, స్త్రీల సగౌరవం చంకవల్ల మన భారతదేశం ఎంత అభ్యుదయాన్ని కోలుపోయిందో చెప్పలేం.

ఆంగ్లజాతి హైందవజాతి ధగ్గాలనాక్రమణచేసింది. హైందవ జాతి ఉంగ్లేయుల ఆచారాల సభిక్షేపించింది. దానితో కలహాలు—

“ధర్మజెనుమహమ్మదు క్రైస్తవ మతాలు హిందూమత సాంప్రదాయాలను ఎదుర్కొన్నాయి. హిందూమతంపై మతాలను కూకటి వేళ్ళతో పెగలించాలని చూచింది. దానితో యుద్ధాలు; రక్తప్రవాహాలు...

వేదాధ్యయనం, విజ్ఞానస ముపార్జనం మాసామ్మని బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేకుల అజ్ఞానులచేతాను వేదం చదివినవారినాలుకలు కోశారు. విన్నాపారి చెప్పులలో నీసం కరగించి పోశారు. ఇలాఎన్నో

అమానవకృత్యాలు చేశారు. దానితో బ్రాహ్మణేతరులకు నేమిచ
డంతన్న మరొకన్యతంత్రీభావం కలుగలేదు. అలా జాతి నిర్ణయం అయి
పోయింది.

ఇక ధనికులు దరిదుర్ల నెత్తురు పిండి వారబోశారువారి ఖజా
నాలముందు వారి భార్యనైన వల్ల ఎందరో పేదలు కనువిన్నత భావా
లకు దోహదం లేక నశించి పోయారు.

అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా స్త్రీనిచాలా అగౌరవపరచారు మన
వారు. పేదకాలంనాడు స్త్రీకున్నా గౌరవం; పూజ, అభిమానం, వి
జ్ఞానం పౌరాణికాలం నాడులేదు. రాసురాసు స్త్రీని ఒక అటబామ్మ
కింద తయారు చేసింది స్వార్థసంఘం. కేవలం మగవాని కాముకత్వస్థ
చల్లార్చు కుంటానికి ఉపయుక్తుడైన యంత్రాంగికింద తయారుచేసింది.
దానితో భారతజాతి విజ్ఞాన శిఖరంనుండి పడిపోయింది పాతాళలోకం
లో ఏజాతి స్త్రీజాతిని పూజించలేదో ఆజాతి కోటిజాతికంటే హీనం.

ఇలా మనదేశం జాతిమత కులభేదంవల్ల— మనస్త్రీలకు తగిన
విజ్ఞానాన్ని ప్రసాదించక పోవడంచేత...ధనికులు తమ ధనాన్ని సక్ర
మంగా వినియోగించుకోలేక పోవడంచేత— నాశనం అయిపోయింది.
మనలో విజ్ఞానం ఉంటే, అంతర్జాతీయ విషయాలు అర్థం అయితే,
ప్రపంచ పరిణామం గ్రాహ్యం అయితే, మానవమనః ప్రవృత్తి అవ
గాహన అయితే, స్వతం తేచ్చి ఈషణ్ణాలోం అలవడితే, అభ్యు
దయానికే మన హృదయాలు ముందడుగు వేస్తే మనకీ బానిసత్వము
ఎందుకుంటుంది? మనల వీరశాస్త్రాత్ములు ఎలా పాలిస్తారు?

ఒక గూట చెబుతావనిండి—

విజ్ఞాని అయిన బ్రాహ్మణుడు అజ్ఞానులైన బ్రాహ్మణేతరులకు
విజ్ఞాన ప్రబోధం చేయరాదా!

ప్రతిమగవాడూ తన కన్నతల్లిని, చేసుకున్న భార్యను, తాను కన్నా కూతుండ్రను ప్రేమించడం నేర్చుకో రాదూ!

ప్రతిధనికుడు తనను గొప్పవాణ్ణి చేసి స్వదరిదుర్లను సేమిస్తూ వారికి తన అస్తిలో కొంత భాగము చేయరాదూ!

చేస్తే ఈ కరువు కాటకాలుంటాయా? ఈ పేదల ప్రాణాలిలా అకలి దయ్యోకి ఆహుతి అవుతాయా?

†   †   †   †

సుబ్బన్న శరీరం రోజురోజుకూ యెముకల గాడులా తయారై పోతుంది. కట్టుకుంటానికి బట్టలేదు. తినడానికి తిండిలేదు. పూర్వం మూడు పూటలా తినేవాడు ఇప్పుడు “నెలజీతం” చాలక రెండు పూటలే తినవస్తున్నాడూ అద్దెనాకడుపునిండాకాదు. అర్థాకలితీరు తూంది... పిల్లలగతి మరీదుర్భరంగా ఉంది. ఇలానంసారం ఉంటే దీనికి తోడు చుట్టాలు; స్నేహితులు, ఎలా?

అక్కడితో అయిందా? సంవత్సరం తిరగకముందే భార్యగర్భ పతికావడం; పిల్లల్ని కనడం; సుబ్బన్న “చచ్చునురా దేవుడా” అని గొల్లుమని ఏడ్వడం.

మధ్యమధ్య భార్యబిడ్డలకు జబ్బులు జబ్బుశగ్గడానికి మందులు- మందులకు డబ్బు—అక్కడిని దానితో బెంగ; మంచంపట్టడం, ఆనం

దం అనుభవించవలసిన జీవితాలు దారిద్ర్యంతో ఎలాకృంగికృశించి పోతూ ఉన్నాయో చూడండి.

సుబ్బన్న కారోజమధ్యాహ్నం కూడా భోజనంలేదు. అతగాడి వాటావరో చుట్టం తినీపోయాడు. అందుచేత వస్తు. కరువులో ఆధిక మానం.

అమిట్లమధ్యాహ్నం శరీరంలో ఏకలేకపోయినా కాలిడ్చు కుంటూ మావలకారుగారి ఆఫసుకు జీరబొతూఉన్నాడు. తోవలో తనమిత్రుడు రత్తయ్య కనిపించాడు... సుబ్బన్న ఆకారంచూచి నివ్వె రపోయాడు.

“సుబ్బన్నా! ఏరా ఇలాగున్నావు!”

“అబ్బే! ఏమీలేదురా!”

“నిజంచెప్పు—భోంచేశావా?”

సుబ్బన్న సిగ్గుతో తలవంచుకున్నాడు. అబద్ధ మాడలేడు, నిజంచెప్పలేడు...

“సుబ్బన్నా! నీవు ఏమైనాతప్పుచేస్తే సిగ్గుపడాలి. తిండిలేక పోతే సిగ్గుపడడంఎందుకు?”

“నుగవాడ్చయియుగ్ తిండికైనా సంపాదించుకోలేపోతున్నా కాబట్టి”

“దానికి నీవేం జేస్తావ్? కష్టపడుతున్నావ్. పొట్ట గడవడం లేదు.”

‘ఁ నునవును’

‘ఇలారా...’

ఇద్దరూ కాఫీహోటలుకు వెళ్ళారు. సుబ్బన్న దోసి తింటూ ఉన్నాడు, ఎందుకో భార్యాబిడ్డలను తలచుకొనేవడికి అతనికి కంటి నీళ్ళు నిండిపోయాయి. తినలేకపోయాడు. వెంటనే లేచిపోయాడు—

‘ఏరాసుబ్బన్నా! తినబేడేం!’

“ఇంట్లో నాభార్యపస్తుంటే నేనెలా తినగలనురా?”

వాళ్ళకూ తీసుకు వెళుదువుగాని...”

“అయితే ఆపొట్లాం ఇంటికి పట్టుకుపోతా...”

‘నలే’

రత్నయ్య దోసిలూ అవీపొట్లాం కట్టించాడు, సుబ్బన్న ఆనందంతో ఇంటికి వెళ్ళాడు. పేదవాళ్లకు పేదవాళ్ళే దిక్కు.

†

†

†

రత్నయ్య మొట్టమొదట సుబ్బన్నలాగే గుమస్తా. కాని స్వతం త్రాగిలాసి, మరొకసాహసుకారుచే కొట్టుపెట్టించి అతనితో ‘బేడ వాటాకు జేరాడు. నమ్మినబంటు. కష్టించిపనిచేస్తాడు. దానితో ఆనందవత్సరం 80 వేల రూపాయల లాభంవచ్చింది. తనవాటాకు పది వేలరూపాయలు నచ్చాయి.

ఆరాతి! సుబ్బన్నను లుసుకొన్నాను

‘సుబ్బన్నా! ఒక పనిచెప్తా చేస్తావా!’

“తప్పక”

‘ప్రమాణం చెయ్యి’

అతడు ప్రమాణం చేశాడు.

‘అయితే రేపటినుంచీ నీ పనిమానయ్ ”

“మానేస్తే బ్రతుకు తెగువెలా!”

“నేనుచూపిస్తా”

‘అయితే సరే.”

‘లచ్చన్న చెట్టి లక్షాధికారి. బిజినెస్ ఎలాచెయ్యాలో తెలీదు. అతగాడితో నీవు ‘వర్కింగ్ పార్టనర్’ గా జేరి జే ‘బేడ వాటా’ ఇస్తాడు.

‘సజం.’

“నిజంగానే.

‘అంతకంటేనా, నా పని రేపే ముగిస్తాకాని మామూలుకానికి వ్యభిచారాలు అప్పుండే.’

‘నేనిస్తాలే.”

“బ్రతికిచ్చావ్ రత్తయ్యా! మాకుటుంబాన్ని నిలబెట్టిన వాడ వయ్యావ్... నీరుణం ఏలా తీర్చుకుంటామో!”

“రుణం ఏముందోయ్! గుమస్తాలంతా కలిసి ఒక సంఘంగా ఏర్పాటు చేసుకుని, ఒకేమాట మీదుంటే ఈమామకార్లనే చెయ్య గలరు?

“తలుపు వేసుకొని ఇంట్లో బెంగపెట్టుకొని నుంచం వట్టగలరు.

“సుబ్బన్నా! ఒక్కమాట చెబుతాను. ఈమామకార్లంతా

మొట్టమొదట మనవంటి గుమస్తాలే. వాళ్ళను లక్షాధికారులను చేస్తుంది మనం. మనల్ని భిక్షాధికారుల్ని చేస్తుందివారుమనకష్టాల ఫలితంగా వ్హారు మేడలు కనుతున్నారు. వారు మనల్ని పెట్టే కష్టాల ఫలితంగా మనం కొంపలు లేకుండాపోతున్నాం."

'నిజం. నిజం. మనకింక మోక్షంలేదనుకుంటా. "

"లేకేం. అండరం ఒక్కటే సరి."

"అయితే."

"మొట్టమొదట జతాలు పొచ్చించకపోతే పని చెయ్యనందాం—

"తరువాత."

'వాటాలు పంచకపోతే పని చెయ్యనందాం."

"సాగుస్తంటావా?"

'తప్పక. వాళ్ళి కేంబాధ? రూపాయి లాభంవస్తే బేడ- యివ్వలేయా—"

'కొంపతీసి మరొక ఊరునుంచి గుమస్తాలను తెచ్చుకుంటే..."

"అక్కడెలా? ఇలా ఎంతకాలం చెయ్యగలరు? వానికిమాత్రం అకటి బాధలేదూ? వారు మాత్రం మనుష్యులు కారూ?"

"బాగా చెప్పావ్?

"ప్రతి ఊరులోనూ గుమస్తాలనంఘం నెలకొల్పుదాం. అన్ని సంఘాలకూ ఒక సెంట్రల్ ఎసోసియేషన్" ఏర్పర్చుకుందాం. అపెద్ద సంస్థ ఎలా చెబుతే అలానడచుకుందాం."

'బాగు బాగు."

'దానితో వారిపొగరూ అణుగుతుంది; మన తిండి గడుస్తుంది!"

"అవును. వానిని మనం ద్వేషించడం లేదుగా. ప్రిమిస్మానే

ఉన్నాం. కన్నకండుగిల్లా చూస్తూనే ఉన్నాం. కాకపోతే మాకడు
పునిండా తిండిపెట్టమంటున్నాం. వారుని వేడవాళ్లు కావాలనడం
లేదు. మనల్ని గొప్పవాళ్ళని చెయ్యమంటున్నాం. వానిమేడలు గుడి
సెలు కారాదు. మనగుడిసెలు మేడలుకావాలి.

‘అవునవును.’

‘అలాగైతే గుమస్తాల సంఘం లేవదీద్దాం.’

“సరే.”

ఇద్దరూ అలా నిశ్చయించి వచ్చారు ముందు వారెలాగుం
టారో చూద్దాం.

† † † † †

‘సంఘబలం కంఠే గొప్పబలంలేదు.

“Unity is devine”

సాంఘీ భావమే భగవచ్చక్తి.

ఒక గడ్డివరకను తెగించడం మలభం. కొన్ని వేల గడ్డివరకలను కలిసి జతచేసి తాడుగా అల్లితే మహాకొమ్ములు తిరిగిన వాడుకూడా తెగించలేదు. దానితో బంధిస్తే ఏనుగుకూడా బంధికావలసిందే. దాని బంధం తెంచుకు పోలేదు.

అందుచే స్వార్థపరులమై ఒకళ్లోకళ్ళం వేరైపోతామా, శత్రు మృగరాజుకు బలిఅయిపోతాం. అంతాకలిసి ఏమహాత్మునిమాలమీదో ఉంటామా శత్రువుగ రాజు మన పాలిమేర అంచులపైకూడా పాదం మోపలేదు. మనలను కన్నెత్తిచూడలేదు.

ఒకేమతం; ఒకేజాతి; ఒకేకులం— ఏదేళానికైనా వాంఛ నీయమే. అలా ఒకేమతం సిద్ధించక పెక్కుమతాలు మానవ భిన్న ప్రవృత్తుల కనుగుణ్యంగా ఏర్పడినా, భిన్న జాతులూ కులాలూ సంభవించినా భయపడ నవసరంలేదు. ఎప్పుడు? మనవ్యక్తిగత భావాలు విడిచి మహాసంస్థ ఆదేశానుసారం నడిచినప్పుడు.

ఎలాగంటే ఇండియాకంతకు మహాసంస్థ కాంగ్రెసు. దానిని ఆదేశించేది మహాత్ముడు. ఆయన ఆదేశాలకు భిన్నాదేశాలు కలవాడు జవ్హర్‌లాల్ నెహ్రూ.

గాంధీజీ దృష్టి జాతీయతమీద, నెహ్రూదృష్టి అంతర్జాతీయత మీద—స్వాతంత్ర్యంవస్తే అహింసా సిద్ధాంతాలమీదే అన్నాడు గాంధీజీ, స్వతంత్ర్యం అహింసాసిద్ధాంతాలమీద కాకపోతే హింసాసిద్ధాంతం నేనవలంబించవలసి ఉంటుందన్నాడు నెహ్రూ—

ఇలాగే గాంధీజీ తిలకుల దృక్పథంలోకూడా భదంలేకపోలేడు. నాదేశానికి స్వతంత్రం వచ్చేమిట అవసరం వస్తే ఎన్ని అబద్ధాలైనా అడస్తానన్నాడు తిలక్. నాప్రాణం పోయినా, స్వతంత్రం రాకపోయినా నేనెంతాన్ని తప్పుడు, నత్తం చూడవలసివచ్చును. నామంత్రం నత్తం— అన్నాడు గాంధీజీ.

ఇలామన నాయకుల దృక్పథాలలో ఎన్నో భేదాలున్నాయ్— అవి నహజ్. ఎవరి మనః ప్రవృత్తులనుబట్టి వారిభావాలుంటాయ్. అందరి మనసులూ ఒకటికానేరవు. అందరిభావాల్నూ ఒకటికానేరవు, అయితే సృష్టిలో అందఱందాలేలేవు.

అయినప్పటికీ మనమహాసంస్థ— మనమహానాయకులంతా కలిసి సంస్థ ఏక కంఠాన్నే ఏది తీర్మానిస్తే అదిమనం చేయవలసిందే, మన వ్యక్తిగతాభిప్రాయాలు బలిచేయ వలసిందే—

అలా కానినాడు మనం 'ముందడుగు' వేయలేం— 'ముందు చూపు' చూడలేం కాలానికి 'ఎదురీత' కొట్టలేం— శత్రుహృదయనిజ్జేదకంగా ఒక్కమాట అనలేం. ఈవరమ సత్యాన్ని గ్రహించాడు కాబట్టే తన సామ్యవాదసిద్ధాంతాలకు సంస్థ అనుకూలంగా లేకపోయినా దానిని వెన్నంటే ఉన్నాడు. ఈవరమసత్యాన్ని అర్థం చేసుకోనిజాళ్ళంతా సంస్థనుండి బయటకు వచ్చివేశారు,

దానితో పెట్రోలిస్టులు, రాయ్స్టులు, కమ్యూనిస్టులు, సోషలిస్టులు—అంటూ ఆగాంగ్రేవ్ మహానృత్యాన్నుంచి చీలిపోయి, వేరై, దేశంలో బలం తగ్గించివేస్తున్నారు. వ్యక్తిగతాభిప్రాయాలను పాటిస్తున్నారు. వారు చీలిపోయారు; దేశాన్ని చీలదీస్తున్నారు—

దేశానికి కమ్యూనిజంవచ్చినా కాంగ్రెస్ వచ్చినా సంతోషమే కారణం ఆరెండుపార్టీలూ వాంఛించేది—“స్వతంత్రం”—‘సర్వమన

వనమత్వం” — మానసాభ్యుదయం” కాబట్టి పరచీభుత్వం ఈనిరంతర దాస్యంపోయి ఏపార్టీ వచ్చినా ప్రజలకు మేలే.

కాని ఇలా ఒకళ్ళపై మరొకళ్లు కాలుదువ్వినంతకాలం స్వతంత్రం రాదేమోనని భయం వేస్తుంది... మహాసంస్థలయిన కాంగ్రెస్ ఉడుకు నెత్తురు ఉప్పొంగే ఈచిన్న సంస్థలయిన కమ్యూనిస్టు పార్టీని తనకడుపులో దాచుకుంటే మంచిదనుకుంటూ ..

ఇదంతా ఎందుకు చెబుతున్నానంటే పై పార్టీలలాగ మీగు మస్త్రాలంతా భిన్నాభిన్న కాకండి. వివిధ పార్టీలగా వేరై పోకండి. వేరై తే మీఆశయం నెరవేరదు. మీగమ్మం మీరు చేరలేరు.

మీగుమస్త్రాలంతా ఒక్కటై మీమీ జీతాలు మీకుటుంబ పోషణానికి అనుగుణంగా, హెచ్చించమనండి. కష్టించేది కడుపుగడ వడానికే అర్జించేది అనుభవించడానికే ధనాన్ని వినియోగించడానికే గాని, భూస్థావన చేయడానికి ఎవ్వరికీ, ఏదేశంలోనూ, ఏకాలంలోనూ అర్హతలేదు. మావూకార్లుతప్పకుండా మీమీ జీతాలను హెచ్చిస్తారు.

తరువాత అనుభవజ్ఞులైన గుమస్త్రాలు మావూకార్లను ఒక అణ వాటా అడగండి. తప్పులేదు. అతనికి పదిహేనువంతులు మీకు ఒక వంతు...

ఇలా మీమీ కోర్కెలను తీర్చకపోతే మీమీ గుమాస్త్రాల పని మానివేయండి. తిండి గడవకుండా, మీమీబిడ్డలను మృత్యుదేవ తకు అప్పగించే దానికంటే మీమీవృత్తులు మార్చుకుంటేమేలు.

లోకంలో బ్రతకడానికి ఎన్నోవృత్తులున్నాయ్. “అలవాటు” (habit) చేత మీగు గుమాస్త్రాలపనులు తప్పక ఇతర పనులుచేయ లేరనుకుంటున్నారు, అది చాల పొరపాటు. నీకుండాలేకాని, అదివంగ మొక్కనూ పెంచుతుంది, కొబ్బరి మొక్కనూ పెంచుతుంది. ఈ

కష్టం మీరితరతతా) వినియోగిస్తే మీ భార్య బిడ్డలు తిండిలేకుండా చావరు... దేశాని కంటో తోడ్పడవలసిన మీరిలా ఒక్కచిక్కి, ఎముకలగూళ్ళలాగున్నారంటే ఎంతో అన్యాయం, అక్రమం... ఈ అమానుష కృత్యంవల్ల వచ్చే పాపాలకు మీ సాహచర్యం యదార్థముగా బాధ్యులు.

మీవల్ల వారు లక్షాధికారులౌతున్నారు. ఈసత్యాన్ని మీరు మరచిపోకండి. మిమ్మల్ని విడిచిపెడితే సాహచర్యంకు మార్గం లేదు కాని సాహచర్యంను విడిచిపెడితే మీకు మార్గం ఉంది. మీరు విడిచిపెడితే వారు లక్షాధికారులు కాలేరు; వారిని మీరు విడిచిపెడితే మీరు లక్షాధికారులు కాకలరు.

తిండిగడవని ఉద్యోగం చేయడం బుద్ధిహీనత. ఇంత కంటే లక్షవనులున్నాయ్. కన్నులు తెరిచిచూడండి. మీరంతా ఒకటికండి. మీమాట మీ సాహచర్యం వింటారు; వేరయ్యారా మీ సమాధులను మీరే తీవ్రమున్న వారాతారు. తరువాత మీ ఇష్టం.

ఇలా కొన్నాళ్లు గడపండి. కొన్నాళ్ళంటే కొన్నాళ్లే. ఇంతలో స్వతంత్రం తప్పక వస్తుంది. సర్వమానవ సమత్వం నెలకొల్పి బడుతుంది... అవుడంతా భాగ్యవంతులే. సాభాగ్యం మనది. రత్నాలు మనవి— భరతమాత అనాడు రత్నగర్భ అవుతుంది...

‘విక్యతే బలం’

సుమాస్త్రాల సంఘం స్థాపించారు రత్నయ్య సుబ్బన్నలు. రత్నయ్య కార్యదర్శి. సుబ్బన్న అధ్యక్షుడు. ఆ సంఘంలో అలా ఉపన్యసించాడొక కళాశాలాధ్యాపకుడు.

వాళ్ళహృదయాలు ఉప్పొంగాయ్. వాళ్ళనగాలకు శక్తివచ్చింది. అంతా కలిసి జీతాలు ఎక్కువచేయమని అడగాలని బయలుదేరారు—

రత్నయ్య దయవల్ల సుబ్బన్న భద్రం షాహుకారుడగ్గర పనిమానేశాడు. లచ్చన్న శెట్టితో 'బేడ' వాటాకు చేరాడు. దానితో అతని దారిద్ర్యం పటాపంచలైపోయింది.

అదొక వాగ్గీతబల్ల, పుస్తకాలు పర్యతాల్లాగున్నాయ్ ఒక దానివయి నొకటి. పద్దులు వ్రాయాలి. వ్రాయడానికి ఓపికలేదు. అకలివేస్తుంది. ఏంచేస్తాడు. తలవట్టు కూర్చున్నాడు, ఇది పూర్వపు స్థితి—

అదొక సోఫా. టేబిల్మీద ఫేను. వచ్చిన చెక్కులవయి సంతకం చేస్తున్నాడు. టేబిల్మీదున్నా కాఫీ తాగి పూయకు ఇచ్చాడు. తెల్లని బట్టలు. కండలు తిరిగిన శరీరం— ఇది ఇప్పటిస్థితి ఇప్పుడు మన సుబ్బన్నను పోల్చుకోలేను— ఎంతలో ఎంతమూర్ఖు.

“ఈనురోమని మనుషుల ట
దేశ మేగతి బాగుపడునోయ్,
తిండి కలిగితె కండగలదోయ్
కండ గలవాడేను మనిషోయ్ ”

మహాకవి, శ్రీగురుజాడ అప్పారావుగారు .

† † † † †

స మా ప్తి.

త్వరతో రాజోవు

శ్రీ మానాపురం అప్పారావు పట్నాయక్ వారి
న వ ల్కు.

1. డాన్సింగ్ మాష్టర్.

2. దొమ్మరిసాని.

3. రంగు మతాపా.

4. పక్షేందుడు.

వ ల యు వారు,

వేంకటేశ్వర పబ్లిషింగ్ హౌస్,
రాజమండ్రి.

1946లో

జంపన వారి గ్రంథాలు

వెలువడబోయేవి

1. దేవుడున్నాడా?	10. కార్మికుల కష్టాలు
2. దేవుడు లంచగొండా?	11. కర్షకుల సహాయాలు
3. దేవునికి పూజార్చెందుకు?	• • •
4. ఆచారాలెందుకు?	12. ఎనుకీత
5. కుల మతాలెందుకు?	13. నేటి బి. ఏ. లు
• • •	14. కోటివిద్యలు కూటికొరకే
6. స్త్రీ-సంఘంలో బానిసా?	• • •
7. స్త్రీపిల్లల్ని కనేపెంతమా?	15. తల్లి లేని పిల్ల
8. స్త్రీ-చదువుకొనరాదా?	16. కోటిశ్వరుడు
• • •	17. భూలోకస్వర్గం
9. పేదసాదలు	• • •

సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్—

రాజహంస బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

విద్వాన్

వైది పాటి సుబ్బ రామ శాస్త్రి గారి

కావ్యములు

1. తూణీర్	(సెటెర్)	0 8 0
2. దేశం	(గేయాలు)	0 8 0
3. నీలం	(కథలు)	0 8 0
4. ఆంధ్రశ్రీ	(పద్యాలు)	0 12 0
5. ఉపాసుందరి	(నాటకం)	1 0 0

★ త్వరలో ★

కవిరాజు (నవల)
 ఖడ్గతిక్కన (జంగం కథ)
 వైది పాటి } (నాటికలు)
 నాటికలు }

వైది పాటి ఆఫీస్

సుదురుమాటి బిల్డింగ్స్

బ్రాహ్మణిని-రెజిస్ట్రాడ

1946లో జంపన వార్షిగ్రంథాలు వెలువడినవి

1. కాస్తా లెదురు!	8. ఎవరివా రేయిమునాటికే
2. గుమస్తా	4. ముందడుగు

వెలువడ బోయేవి

1. దేవుడున్నాడా?	9. చేదపాదలు
2. దేవుడు లంచగొందా?	10. కార్మికుల కష్టాలు
3. దేవుని పూజార్చెందుకు!	11. కర్షకుల నష్టాలు
• •	12. ఎదురీత
• •	• •
4. అచారా లెదురు!	13. నేటి ది. ప. లు
5. కుల మతా లెదురు!	14. గోటివివ్వలుకూటిగోరకే
• •	• •
6. స్త్రీ-సంఘంలో బానిసా!	15. తల్లి లేని పిల్ల
7. స్త్రీ పిల్లల్ని కనెంతమానా	16. గోటివ్వడము
8. స్త్రీ-చదువుకోరాదా?	17. భూలోక స్వర్గం
• •	• •

సోద దిస్త్రిబ్యూటర్లు—

రాజహంస బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

